

AVEM "DOISPE CLASE". CUM PROCEDĂM? BAC-UL – LA MUZEU!

prof. Sorin-Doru Sandu

1. AȘA NU E BINE! BAC-UL, ACUM: PUNCTE SLABE, AMENINȚĂRI

În loc de concluzie: **examenul de bacalaureat desfășurat în forma actuală este costisitor, nerelevant și potențial generator de corupție** – în plus, este super-complicat ca design și opțiuni. Într-un cuvânt: **TOXIC!**

Înainte i se spunea „maturitate”. Se certifica astfel faptul că persoana care îl promova avea toate competențele necesare pentru a face față provocărilor cotidiene. Sigur că nu mai trăim în acele vremuri, dar încă rămân două întrebări:

- a) De ce vrem să absolvim un liceu?
- b) De ce vrem să dăm BAC-ul?

Mi-am propus să caut răspunsuri posibile pentru cea de a doua întrebare. Și, pe măsură ce căutam, m-am aprofundat în dileme. Mai merită, oare, să organizăm un BAC care este:

1. **Costisitor**; iată de ce – e costisitor deoarece:
 - consumul de resurse financiare și umane este considerabil (în fiecare an, directorii unităților de învățământ, împreună cu inspectoratele școlare, duc o adevărată "bătălie" pentru a-și convinge colegii, cadre didactice, să renunțe la concediu și să participe la supravegherea elevilor, respectiv la evaluarea lucrărilor);
 - durează două săptămâni. Se presupune că ar trebui să fie obiectiv, să reflecte realitatea. Asta înseamnă că toți actorii, elevii și dascălii, trebuie să fie atunci, la moment, la potențial fizic și psihic maxim, de multe ori împotriva bioritmului lor natural.
2. **Nerelevant** – și aici aș dori să delimitez puțin lucrurile: construcția examenului în sine și efectele pe care le produce, pe de o parte; și temelia acestuia, curriculum-ul pe care elevul îl parcurge în cei patru ani de liceu, pe de altă parte. Susțin nerelevanța pe ambele paliere a bac-ului, deoarece:
 - într-un fel sau altul, îl promovează aproape toți, prin urmare judecata de valoare pe această bază este lovită de nulitate;
 - sunt prevăzute două sesiuni pe an, cu dezavantaj evident pentru cei care susțin examenul în cea de a doua sesiune (pierd majoritatea examenelor de admitere din facultăți). De altfel, cei care susțin examenul în sesiunea din luna august primesc implicit eticheta de "elevi slabi".
 - nu sunt definite competențele pe care un absolvent de liceu trebuie să le achiziționeze pe parcursul celor patru ani de studii liceale (itemii de evaluare sunt construiți pe criterii cantitative, câtă materie trebuie să cunoască elevul? și nu calitative: ce trebuie să facă elevul cu informațiile pe care le-a achiziționat? și de ce?);
 - experiența personală, studiul profund subiectiv, prin care elevul își manifestă întreaga sa personalitate, nu se regăsesc în subiectele propuse (se stimulează studiul impersonal);

- modelul de evaluare propus este *adoptiv* (elevul este executant al unor sarcini de lucru precise), exercițiul de *adaptivitate* fiind ca și inexistent (elevul ca „actor” al propriei evaluări);
- „hârtia” în sine, **diploma de bac**, devine infinit mai importantă decât cunoștințele cu care absolventul operează (nu te poți angaja „fără diplomă” - mentalitate tipic birocratică; absolvirea a douăsprezece clase își pierde sensul dacă nu e însoțită de promovarea examenului formal; două săptămâni de evaluare sunt mai „puternice” decât patru ani de studiu etc.). Pe cale de consecință putem afirma că:
 - munca în clasă este irelevantă: elevul nu învață decât pentru note;
 - profesorul mimează o activitate instructiv educativă;
 - evaluarea de proces (pe parcursul celor patru ani de studii) este caducă;
- clasa a XII-a este subjugată unui singur țel: promovarea bac-ului, cuplată cu susținerea concursului de admitere la facultate (unde este cazul) – motivația învățării este, astfel, strict extrinsecă;
- atâta vreme cât este dublat de un concurs de admitere în învățământul superior, reprezintă un pas spre o nouă țintă, deci, pentru absolvenții care doresc să studieze mai departe, nu reprezintă decât un obstacol care trebuie depășit, iar pentru restul – o corvoadă („dau bacu’, că *trebe!*...”)
- portofoliul, ca instrument de evaluare a progresului școlar, își pierde relevanța în contextul evaluării de tip bacalaureat. Comportamente măsurabile de ambele părți, jocul onest (eu, cadru didactic îți cer ție elev să dai ce e mai bun din tine și îți dau feed-back-ul meu pas cu pas, pentru ca performanța ta să crească), sunt, fundamental, eludate;
- unul din elementele strict necesare dezvoltării unei cariere de succes este cunoașterea limbii materne (or, acum, subiectele de examen se axează pe problematica de specialitate și foarte puțin pe stilul, logica, sensul, coerența și construcția comunicării);
- putem lua în calcul riscul de a intra într-un soi de... *atemporalitate!*? Actualmente este inclusă în structura examenului o probă scrisă la disciplina Informatică, elevii fiind nevoiți *să scrie pe hârtie linii de program*, când criteriul de validare a oricărui micro-soft este ca, executat de computer, el să și facă lucrurile dorite de programator!
- competențele de utilizare a computerului, atât de necesare oricărui viitor angajat și atât de solicitate de angajatori, nu sunt evaluate;

3. **Potențial generator de corupție** – pentru că:

- regulamentul de desfășurare, așa cum este construit, pornește de la premisa ca participanții, fie elevi, fie cadre didactice, sunt potențiali infractori (toată logistica și desfășurarea examenului se bazează pe mecanisme de lucru specifice informațiilor cu caracter secret: centre de evaluare cu profesori evaluatori externi, centre de examen cu supraveghetori din afară, lucrări sigilate etc.);
- subiectele însele sunt secrete: este reflectată tendința este de a „prinde”ce *nu* știe elevul, în loc de a constata ce știe acesta;
- este mult prea complicat (de exemplu, are peste 30 discipline de examen la probele e, f, probe care nu răspund atât nevoilor de formare profesională, cât și cerințelor universităților);
- în consecința complexității birocratice excesive devine, cum spuneam, **toxic** – adică, predispune la comportamente incorecte (copiat; mită/șpagă) puse în joc pentru depășirea acestui obstacol, pentru promovare;

Amenințarea cu care se confruntă sistemul de evaluare, așa cum este el gândit în prezent, se referă la posibilitatea, deloc de neglijat, ca modelele propuse de școală să devină anacronice în raport cu transformările pe care le suferă societatea, în general, și piața forței de muncă, în particular.

2. CE PUNEM ÎN LOC: ALTCEVA! ALTFEL!

În cele ce urmează prezint succint câteva răspunsuri posibile, generate de dorința de a schimba acest proiect „încrămătit”. Viziunea pe care v-o propun este următoarea:

- principiul de lucru: această examinare este obligatorie doar pentru absolvenții de liceu care doresc să urmeze o facultate;
- organizăm un examen cu două probe – una din disciplinele obligatorii, cealaltă din disciplinele opționale – potrivit cu listele de discipline solicitate de universități;
- admiterea în formele superioare de învățământ se face pe baza rezultatelor obținute la această examinare, fiecare universitate în parte putând solicita candidaților, în plus, un eseu prin care aceștia să-și argumenteze alegerea făcută
- planificăm patru sesiuni pe an (trimestrial), echivalente ca valoare: promovarea examenului în oricare din cele patru sesiuni atrage după sine aceleași avantaje pentru candidați;
- examenul este contracost, devenind o investiție în dezvoltarea profesională a candidaților;
- ambele probe se redactează la computer și se susțin on-line;
- subiectele (minim o mie de itemi pentru fiecare probă) sunt publice, candidatul fiind solicitat să rezolve, de exemplu 30-40 de itemi/probă/oră;
- la începutul fiecărui an școlar vor fi anunțate atât centrele, cât și sesiunile de examen (câte o săptămână pentru fiecare sesiune);
- prima probă conține obligatoriu un eseu, pe teme stabilite înainte și publicate, în care experiența personală, precum și sentimentele, atitudinile și sistemul de valori ale candidaților prezintă elementele centrale de explorat;
- subiectele vizează capacitatea elevilor de a opera cu informațiile pe care le-au achiziționat de-a lungul celor patru ani de studiu, capacitatea de asociere și transfer a acestora atât în plan cognitiv cât și în plan atitudinal și comportamental;
- pentru absolvenții care nu doresc să urmeze o facultate, portofoliul de activitate, certificatul de competențe și recomandarea a două cadre didactice (opțional) sunt piesele suficiente pentru a descrie cât mai fidel competențele dobândite de aceștia în liceu;
- evaluatorii (cadre didactice din toată țara, având atestare de evaluator) vor fi dați publicității la începutul fiecărui an școlar, lucrările elevilor fiindu-le distribuite, pentru evaluare, în mod aleatoriu.

Mai rămâne chestiunea cu învățarea – personală și de sistem. Este un exercițiu dur, inconfortabil adesea, de schimbare – dar absolut necesar, pentru mai binele nostru și al copiilor noștri. De ce dur? Pentru că prin orice schimbare noi, oamenii, trecem nu ușor! Până la "entuziasmul noului început" (cum scrie la teorie) avem cale lungă: începem din celebra stare numită pe englezește *denial* (adică, refuzul acceptării realității așa cum e ea – "fugi dom'le de-aici, că nu-i adevărat!...") Urmează, pe rând, *furia*, *șocul*, *rezistența*, *teama*, *frustrarea*, *confuzia*, *stresul* – adică, din rău în mai rău!... ☹️ Ajungem, apoi, în faza de *explorare*, caracterizată de pericolul cercului vicios al *evitării* "ruperii pisicii", "luării taurului de coarne" (*avoidance*, adică, tot pe englezește) – sau cu o formulare scrobită, al *pilotării unor posibile soluții de schimbare*. După ce am coborât în hău, urcăm pieptiș, sisific, pe Calea schimbării de sine, trăind noi stări lăuntrice: lumin(i)ta *creativității*; *scepticismul* – iese?... nu iese?...; *acceptarea* (iese!...); *nerăbdarea* (mai mult!... mai repede!... mai bine!...); *speranța*; forța formidabilă a energiilor eliberate de temeri și scepticism; în fine, *bucuria noului început* – răsplata binemeritată dobândită prin curaj și muncă pe brânci.

Adică, dacă vrem cu adevărat, putem! Începem de azi?!